

ИНФОРМАТИКА И КОМПЮТЪРНИ НАУКИ INFORMATICS AND COMPUTER SCIENCES

ЕВРОПЕЙСКАТА ЗАКОНОДАТЕЛНА РАМКА eIDAS И eIDAS 2 КАТО НОРМАТИВНА АЛТЕРНАТИВА НА ПРОВЕРКАТА НА МЯСТО ПРИ ПОДПИСВАЩИЯ: ДИСТАНЦИОННОТО ВАЛИДИРАНЕ НА ЕЛЕКТРОННИЯ ПОДПИС КАТО ЦЕЛ НА РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 910/2014

Александър Кирков

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Димо Водкаджиев

Окръжен съд – Добрич

<https://doi.org/10.70300/HXZK2444>

Резюме: Настоящият доклад обосновава тезата, че европейската законодателна рамка в областта на електронната идентификация и удостоверителните услуги – Регламент (ЕС) № 910/2014 (eIDAS) и изменящият го Регламент (ЕС) 2024/1183 (eIDAS 2) – е, като цяло, насочена срещу проверката на място, при подписващия, на положения електронен подпис. Рамката целенасочено измества този традиционен способ за удостоверяване, като го замества с нормативно гарантирано дистанционно валидиране. Анализирани са стратегическите мотиви на Европейския съюз, нормативният механизъм на дистанционното валидиране по чл. 32 и чл. 33 от Регламент (ЕС) № 910/2014, както и развитието на тази концепция в eIDAS 2 чрез Европейския портфейл за цифрова самоличност и новите квалифицирани удостоверителни услуги. Обоснован е изводът, че дистанционната проверимост на подписа не е страничен ефект, а е цел на уредбата, а проверката на място – преодолян от правото на Съюза модел.

Ключови думи: електронен подпис; КЕП; eIDAS; дистанционно валидиране; удостоверителни услуги

ВЪВЕДЕНИЕ

Традиционният механизъм за удостоверяване на авторството на саморъчния подпис исторически предпоставя физическо присъствие – подписът се полага пред насрещната страна, пред длъжностно лице или пред нотариус, а при оспорване проверката му изисква графологическа експертиза върху оригиналния носител. Този модел е несъвместим с функционирането на единния цифров пазар, при който страните по електронната трансакция по правило се намират на различни места, нерядко в различни държави членки.

Предмет на настоящия доклад е тезата, че правната рамка, установена с Регламент (ЕС) № 910/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 23 юли 2014 г. относно електронната идентификация и удостоверителните услуги при електронни трансакции на вътрешния пазар и за отмяна на Директива 1999/93/ЕО (наричан по-нататък „Регламент № 910/2014“ или „eIDAS“), както и нейното развитие чрез Регламент (ЕС) 2024/1183 („eIDAS 2“) са насочени, като цяло, срещу проверката на място при подписващия. Под „проверка на място“ в настоящото изложение се разбира всяка форма на удостоверяване на действителността на подписа, която предпоставя едновременно физическо присъствие на подписващия и на проверяващия или достъп до материален носител на волеизявлението.

Защитаваната теза е, че самата правно-техническа конструкция на електронния подпис по смисъла на чл. 3, т. 10–12 от Регламент № 910/2014 е създадена именно с цел проверките на автентичността и целостта на подписания документ или волеизявление да могат да бъдат извършвани отдалечено, при което резултатът от тази дистанционна проверка да бъде доверено приет от доверяващата се страна без необходимост от контакт с подписващия. В този смисъл рамката не просто допуска отдалечената проверка като алтернатива – тя е изградена срещу модела на проверката на място и последователно го измества от всички етапи на жизнения цикъл на електронния подпис.

СТРАТЕГИЧЕСКИ МОТИВИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Целите на европейския законодател са видими както от съображенията към Регламент № 910/2014, така и от програмните документи на Европейската комисия в областта на цифровата политика и те са нуждата от увеличаване на доверието и намаляване на административната тежест. Съгласно официалната позиция на Комисията Регламентът „улеснява сигурните трансгранични трансакции чрез създаване на рамка за цифрова самоличност и удостоверяване на автентичността“, като целта е „да се създаде доверие в електронните взаимодействия и да се насърчат безпроблемните цифрови услуги в ЕС“ (European Commission n.d.). Доверието тук има специфично нормативно съдържание: доверяващата се страна следва да може да приеме правните последици на електронното волеизявление, без да е възприела лично акта на подписването.

Първото съображение към Регламент № 910/2014 изрично констатира, че изграждането на доверие в онлайн средата е от ключово значение за икономическото и социалното развитие, тъй като липсата на доверие кара потребителите, предприятията и публичните органи да се въздържат от извършване на трансакции по електронен път. Регламентът преследва тази цел чрез два взаимносвързани инструмента: взаимното признаване на средствата за електронна идентификация между държавите членки и единния правен режим на удостоверителните услуги, ползващи се с еднаква правна сила в целия Съюз.

Вторият стратегически мотив е намаляването на административната тежест. Електронното подписване елиминира разходите за физическо явяване, куриерски пренос на оригинали, легализация и съхраняване на хартиени досиета.

Икономическото измерение се материализира в три основни направления: оптимизация на човешкия капитал чрез освобождаване на ресурси от рутинни задачи, снижаване на разходи за бизнеса и елиминиране на преките оперативни и логистични разходи за физически носители. Тази трансформация пренастройва публичния и частния сектор по векторите Правителство-към-Бизнес (G2B), Правителство-към-Граждани (G2C) и Правителство-към-Правителство (G2G), превръщайки дигиталната автентикация в двигател на макроикономическа ефективност.

В съображенията към Регламента изрично се подчертава необходимостта валидирането на електронни подписи да бъде „лесно и удобно за всички страни“, като за доверяващи се страни, които не желаят или не са в състояние сами да извършват валидиране на квалифицирани електронни подписи, „следва да се стимулират инвестициите в подобни услуги от страна на частния и публичния сектор“ (European Parliament and Council of the European Union 2014). Законодателят следователно не просто допуска дистанционната проверка – той институционализира пазар на услуги, чийто единствен предмет е тя.

В по-широк план уредбата се вписва в целите на програмния документ „Цифровото десетилетие на Европа: цели в областта на цифровите технологии за 2030 г.“, който предвижда достъпност на 100% от ключовите обществени услуги онлайн и цифрова самоличност за всички граждани на Съюза (European Commission 2026). Постигането на тези цели е логически несъвместимо със запазването на проверката на място като условие за правна сигурност на електронните волеизявления.

НОРМАТИВНИЯТ МЕХАНИЗЪМ НА ДИСТАНЦИОННАТА ПРОВЕРКА ПО РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 910/2014

3.1. Правна сила на електронния подпис и принцип на недискриминация

Съгласно чл. 25, § 1 от Регламент № 910/2014 правната сила и допустимостта на електронния подпис като доказателство в съдебни производства не могат да бъдат оспорени единствено на основание, че той е в електронна форма или че не отговаря на изискванията за квалифициран електронен подпис. Съгласно чл. 25, § 2 квалифицираният електронен подпис има значението на саморъчен подпис. Тази равностойност би била лишена от практически смисъл, ако приемането на електронно подписания документ предполагаше проверка в присъствието на подписващия – равностойността е функционална именно защо-

то проверимостта на подписа е иманентна на самия него и е отделима от личността и местонахождението на титуляря. С това Регламентът извършва фундаментална концептуална промяна: премества фокуса на правната сигурност от субективното възприятие на акта на подписване към обективната, технологично гарантирана проверка на резултата от този акт.

3.2. Усъвършенстваният електронен подпис като технологично условие за отдалечена проверимост

Изискванията към усъвършенствания електронен подпис по чл. 26 от Регламента – да е свързан по уникален начин с титуляря; да дава възможност за идентифициране на титуляря; да е създаден чрез данни, които титулярят може да използва с висока степен на доверие и единствено под свой контрол; и да е свързан с подписаните данни по начин, позволяващ да бъде открита всяка последваща промяна – представляват в своята съвкупност технологична гаранция, заместваща възприятието на проверяващия на място. Криптографският протокол на усъвършенствания, респективно и на квалифицирания подпис осигурява не просто защита срещу последващи промени, но и автоматизирана, неизтриваема електронна хронологична следа (audit trail). В контекста на дистанционната проверимост това елиминира рискове като антидатиране на актове или нерегламентирано модифициране на преписки, които са присъщи за традиционния хартиен документооборот.

Идентификацията на автора и целостта на изявлението се установяват криптографски, от съдържанието на самия подпис и придружаващото го удостоверение, а не чрез наблюдение на акта на подписване.

3.3. Доверителните списъци и марката за доверие като публична инфраструктура на дистанционното доверие

Член 22 от Регламента задължава всяка държава членка да създава, поддържа и публикува доверителни списъци, включващи информация за доставчиците на квалифицирани удостоверителни услуги и предоставяните от тях услуги. Както се подчертава и в актовете по изпълнението му, доверителните списъци „са от съществено значение за изграждането на доверие между операторите на пазара, тъй като позволяват валидиране на квалифицирания статус на доставчиците“ (European Commission 2025). Списъците са публично достъпни в машинночетим формат чрез информационното табло на Комисията (eIDAS Dashboard) (European Commission 2025b), което позволява всяко валидиращо приложение, от която и да е точка на Съюза, автоматизирано да установи дали удостоверението за подпис произхожда от квалифициран доставчик. Тази децентрализирана, но нормативно унифицирана архитектура на Доверителните списъци (TSLs) превръща автоматизираната проверка на криптографската верига на доверие (Chain of Trust) в единствен законен източник на сигурност, правейки физическата проверка институционално излишна. Това е дистанционна проверка *par excellence* – извършвана спрямо публичен регистър, а не спрямо лицето.

3.4. Членове 32–34: валидирането като самостоятелна, по дефиниция отдалечена дейност

Централно за защитаваната теза е обстоятелството, че Регламент № 910/2014 урежда валидирането на квалифицирани електронни подписи като самостоятелен нормативен институт. Член 32, § 1 изброява кумулативните условия, при които процесът на валидиране потвърждава действителността на квалифициран електронен подпис: удостоверението да е било към момента на подписването квалифицирано удостоверение за електронен подпис; да е издадено от квалифициран доставчик и да е било валидно към момента на подписването; данните за валидиране на подписа да съответстват на данните, предоставени на доверяващата се страна; уникалният набор от данни, представляващ титуляря, да е предоставен коректно; целостта на подписаните данни да не е нарушена; както и изискванията на чл. 26 да са били изпълнени към момента на подписването. Нито едно от изброените условия не предполага, нито допуска като релевантно физическото присъствие на подписващия – всички те са установими изцяло върху електронния подпис, удостоверението и доверителните списъци.

Нещо повече, чл. 33 урежда квалифицираната услуга по валидиране на квалифицирани електронни подписи, предоставяна от доставчик на удостоверителни услуги по дистанционен, автоматизиран и надежден начин на доверяващи се страни, които не извършват валидирането сами, а чл. 34 – квалифицираната услуга по съхраняване на квалифицирани електронни подписи, гарантираща продължена проверимост на подписа след изтичане на технологичния период на сигурност. Уредбата на валидирането като пазарна услуга, отделена както от подписващия, така и от доверяващата се страна, представлява най-силният систематичен аргумент, че проверката на електронния подпис е замислена като дейност, извършвана без каквато и да е връзка с местонахождението на титуляря.

3.5. Междинен извод

Систематичното тълкуване на чл. 22, чл. 25, чл. 26 и чл. 32–34 от Регламент № 910/2014 обосновава извода, че дистанционната проверимост не е допълнителна възможност, а конститутивен елемент на правния институт на електронния подпис. Рамката е насочена срещу проверката на място: законодателят съзнателно я лишава от нормативно значение, като урежда изчерпателен фактически състав на валидирането, в който физическото присъствие на подписващия не участва. Действителността на подписа се установява чрез обективирани, отдалечено достъпни удостоверителни средства, поради което всяко изискване за проверка в присъствието на титуляря би било не само излишно, но и несъвместимо с целите и систематиката на Регламента, доколкото би възстановило именно онези пречки пред трансграничните електронни трансакции, чието премахване той преследва.

РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ В EIDAS 2: ЗАДЪЛБОЧАВАНЕ НА ДИСТАНЦИОННИЯ МОДЕЛ

Прегледът на действието на Регламент № 910/2014 установи непълноти – фрагментирано въвеждане на националните схеми за електронна идентификация, ограничена приложимост в частния сектор и недостатъчен контрол на гражданите върху собствените им данни (European Commission n.d.) (DigiSign n.d.). В отговор на 11 април 2024 г. бе приет Регламент (ЕС) 2024/1183 за изменение на Регламент № 910/2014 по отношение на създаването на европейска рамка за цифрова самоличност (eIDAS 2), одобрен от законодателите в началото на 2024 г. и пораждащ задължения за държавите членки в преходен период за осигуряване на достъп на гражданите до Европейски портфейл за цифрова самоличност (EUDI Wallet) (DigiSign n.d.) (Evrotrust 2024).

4.1. Европейският портфейл за цифрова самоличност

EUDI портфейлът е средство за електронна идентификация с високо ниво на осигуреност, издавано безплатно на всеки гражданин, който желае да го ползва, позволяващо съхраняване и избирателно споделяне на идентификационни данни и удостоверения за атрибути, както и полагане на квалифицирани електронни подписи (DigiSign, n.d.). С него дистанционният модел се пренася от етапа на проверката на вече положен подпис към целия жизнен цикъл на цифровото правоотношение: идентификацията на лицето пред доставчика на услуги, удостоверяването на негови атрибути и самото подписване се извършват отдалечено, в унифицирана и сертифицирана среда, призната във всички държави членки. Внедряването на EUDI портфейла бележи преход към архитектура на „нулево доверие“ (Zero Trust) и децентрализирана идентичност, при която доверяващата се страна валидира криптографски доказателства (verifiable credentials) дистанционно и в реално време, без изобщо да има логически канал за проверка на място.

4.2. Нови квалифицирани удостоверителни услуги

eIDAS 2 разширява каталога на квалифицираните удостоверителни услуги с електронното архивиране, електронните регистри и – с особено значение за разглежданата теза – управлението на устройства за създаване на електронен подпис от разстояние (remote QSCD) (European Commission n.d.) (DigiSign n.d.).

Тази нова уредба дава директен нормативен отговор на системните дефицити, свързани с хардуерната и софтуерната комплексност на класическите електронни подписи. Тра-

диционната зависимост от физически смарткарти, USB токени и инсталиране на локални драйвери създава сериозни бариери пред масовото навлизане на технологията сред крайните потребители. Чрез пренасянето на криптографските операции върху защитени отдалечени сървъри и използването на биометрична автентикация през мобилни устройства, eIDAS 2 преодолява тези хардуерни ограничения и осигурява технологична достъпност от ново поколение.

Изричната уредба на отдалеченото устройство за създаване на квалифициран подпис, при което данните за създаване на подписа се управляват от квалифициран доставчик от името на титуляря, означава, че дори актът на подписването вече не предполага физическо държане на материално средство (карта, токен) от подписващия.

Кръгът се затваря: както създаването, така и проверката на подписа са нормативно еманципирани от мястото, на което се намира лицето.

4.3. Дистанционно установяване на самоличност при издаване на удостоверения

Показателна за тенденцията е и еволюцията на изискванията за проверка на самоличността при издаване на квалифицирани удостоверения. Докато първоначалната редакция на чл. 24, § 1 от Регламент № 910/2014 поставяше като отправен метод физическото присъствие на лицето, eIDAS 2 урежда равностойни дистанционни способности – чрез средство за електронна идентификация с високо ниво на осигуреност, чрез EUDI портфейла или чрез сертифицирани процедури за дистанционна видеоидентификация, отговарящи на хармонизирани стандарти (DigiSign n.d.) (Evrotrust 2024). Така и последният етап, на който физическото присъствие имаше нормативно значение – първоначалното обвързване на криптографската самоличност с физическото лице – се отваря за дистанционно изпълнение.

4.4. Нормативни и технологични граници на дистанционния модел

Следва да се отбележи, че макар Регламент (ЕС) № 910/2014 и изменящият го Регламент (ЕС) 2024/1183 (eIDAS 2) целенасочено да избутват проверката на място от жизнения цикъл на удостоверителните услуги, техният обхват среща естествени граници, поставени от принципа на компетентността в правото на ЕС. Съществуват специфични правни сфери, в които държавите членки запазват своя суверенитет да уреждат материалноправните изисквания за форма на сделките и свързаните с тях процедури. Типичен пример в това отношение са производствата по съставяне на нотариални актове за разпореждане с недвижими имоти, учредяването на обезпечения, както и актовете в областта на семейното и наследственото право, при които националното законодателство традиционно императивно изисква едновременно физическо присъствие на страните пред длъжностно лице или нотариус.

Тези нормативни изключения обаче нямат капацитета да опровергават защитаваната в настоящото изследване теза. Те представляват външни за Регламента бариери, които произтичат от липсата на пълна хармонизация в гражданското и процесуалното право на ЕС, а не от вътрешни концептуални или технологични дефекти на дистанционния модел на валидиране. В тези случаи изискването за физическо явяване не е продиктувано от дефицит в сигурността на електронния подпис или невъзможност за отдалечена идентификация, а от специфични социално-правни функции на дадени институции.

4.5 Феноменът „хартиен архив“

Сериозна бариера пред ефективното функциониране на дистанционния модел е феноменът, познат като „хартиен архив“ – административната и правоприлагащата практика да се изисква принтиране на документи, които са генерирани, подписани и придвижвани изцяло в дигитален формат. Подобно изискване, репродуцирано от длъжностни лица в рамките на публичния сектор, разкрива дълбок концептуален дефицит и фундаментално неразбиране на правно-техническата специфика на електронните удостоверителни услуги.

От технологична и юридическа гледна точка превръщането на електронния документ в хартия напълно анулира положения в него електронен подпис. Върху хартията този специфичен и комплексен технологичен инструмент деградира до статична графика или текст, които са лишени от каквато и да е самостоятелна правна и доказателствена стойност в контекста на eIDAS. По този начин актът на принтирането не просто дублира информацията, а

унищожава правната сила на електронното волеизявление. Този системен дефицит категорично доказва, че за пълноценното действие на дистанционното подписване и валидиране по смисъла на чл. 32 и чл. 33 от Регламент (ЕС) № 910/2014 не е достатъчно единствено наличието на високотехнологична публична криптографска инфраструктура и доверителни списъци. Моделът изисква съответна нормативна опора на национално ниво, изразяваща се в налагането на императивни подзаконовни рестрикции и административнонаказателни санкции, които изрично да забраняват изискването на хартиен дубликат при наличен дигитален оригинал. Без подобна радикална промяна на процедурите административната инерция ще продължи да функционира като регресивен фактор, който изкуствено удържа проверката на място и компрометира стратегическите цели на ЕС за изграждане на единен цифров пазар.

ИЗВОДИ

Извършеният анализ потвърждава изследваната теза. Европейската законодателна рамка eIDAS и eIDAS 2, разглеждана като цяло, е насочена срещу проверката на място при подписващия: тя целенасочено изгражда правен и технологичен механизъм, който изключва такава проверка от фактическия състав на валидирането и я замества с дистанционно установяване на автентичността на волеизявлението и целостта на документа – чрез квалифицираното удостоверение, публичните доверителни списъци и регламентираната процедура по валидиране по чл. 32–33 от Регламент № 910/2014 – като резултатът от тази проверка се ползва с нормативно гарантирано доверие и еднаква правна сила в целия Съюз.

Мотивите на законодателя са последователни: изграждане на доверие в трансграничните електронни трансакции, премахване на пречките пред единния цифров пазар и намаляване на административната тежест за гражданите, предприятия и публичните администрации. eIDAS 2 не променя, а задълбочава тази парадигма, като чрез Европейския портфейл за цифрова самоличност, отдалечените устройства за създаване на подпис и дистанционните способи за установяване на самоличност разпространяват отдалечения модел върху целия жизнен цикъл на електронната идентичност и електронния подпис. Тенденцията на развитие на този вид законодателство е еднозначна: физическото присъствие престава да бъде гаранция за правна сигурност и бива заместено от проверими, публично достъпни и хармонизирани на равнището на Съюза удостоверителни механизми.

ЛИТЕРАТУРА

DIGISIGN, n.d. *eIDAS 2.0: Преглед на новостите в регулацията*. [viewed 28 July 2026]. Available from: <https://digisign.space/blog/eidas-2>

EVROTRUST, 2024. *eIDAS 2.0: Бъдещето на електронната идентичност в Европа*. 1 July 2024. [viewed 28 July 2026]. Available from: <https://evrotrust.com/bg/blog/eidas-2-0-b-deseto-na-elektronnata-identichnost-v-evropa/>

REFERENCES

DIGISIGN, n.d. *eIDAS 2.0: Pregled na novostite v regulatsiyata*. [viewed 28 July 2026]. Available from: <https://digisign.space/blog/eidas-2>

EUROPEAN COMMISSION, 2026. *Digital Decade Policy programme*. Shaping Europe's Digital Future. [viewed 28 July 2026]. Available from: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-decade-policy-programme>

EUROPEAN COMMISSION, n.d. *eIDAS Dashboard: EU/EEA Trusted List Browser*. [viewed 18 July 2026]. Available from: <https://eidas.ec.europa.eu/efda/trust-services/browse/eidas/tls>

EUROPEAN COMMISSION, 2025. *eIDAS Regulation*. Shaping Europe's Digital Future. [viewed 30 July 2026]. Available from: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/eidas-regulation>

EUROPEAN COMMISSION, 2025. Commission Implementing Decision (EU) 2025/2164 of 27 October 2025 amending Implementing Decision (EU) 2015/1505 as regards the version of the standard on which the common template for the trusted lists is based. *Official Journal of the European Union*, L, 2025/2164, 28.10.2025. [viewed 15 July 2026]. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32025D2164>

EUROPEAN PARLIAMENT AND COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, 2014. Regulation (EU) No 910/2014 of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and

repealing Directive 1999/93/EC. *Official Journal of the European Union*, L 257, 28.8.2014, pp. 73–114. [viewed 30 July 2026]. Available from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014R0910>

EUR-LEX, n.d. *Search results: Trust services, category 6370*. [viewed 28 July 2026]. Available from: https://eur-lex.europa.eu/search.html?DC_CODED=6370

EVROTRUST, 2024. *eIDAS 2.0: Badeshteto na elektronnata identichnost v Evropa*. 1 July 2024. [viewed 28 July 2026]. Available from: <https://evrotrust.com/bg/blog/eidas-2-0-b-deseto-na-elektronnata-identichnost-v-evropa/>

IDNOW, n.d. *eIDAS 2.0*. IDnow Glossary. [viewed 15 July 2026]. Available from: <https://idnow.io/idnow-glossary/>

VARBANOV, G., 2021. Electronic Identity and Personal Data Protection. In: *Protection of the Personal Data and the Digitalization – Challenges and Perspectives 2021 Conference Proceedings*, No. 1, pp. 156–162. Varna: University Publishing House “Science and Economics”, University of Economics – Varna. DOI: <https://doi.org/10.36997/PPDD2021.156>

**THE EUROPEAN LEGISLATIVE FRAMEWORK OF eIDAS AND eIDAS 2
AS A REGULATORY ALTERNATIVE TO ON-SITE VERIFICATION
IN THE PRESENCE OF THE SIGNATORY: REMOTE VALIDATION
OF ELECTRONIC SIGNATURES AS AN OBJECTIVE
OF REGULATION (EU) NO 910/2014**

Abstract: *This paper substantiates the thesis that the European legislative framework governing electronic identification and trust services – Regulation (EU) No 910/2014 (eIDAS) and its amending Regulation (EU) 2024/1183 (eIDAS 2) – is, as a whole, oriented away from the on-site verification, in the presence of the signatory, of an electronic signature that has been affixed. The framework deliberately moves away from this traditional method of verification, replacing it with legally guaranteed remote validation. The paper analyzes the European Union’s strategic rationale, the regulatory mechanism for remote validation under Articles 32 and 33 of Regulation (EU) No 910/2014, and the further development of this concept under eIDAS 2 through the European Digital Identity Wallet and the new qualified trust services. It substantiates the conclusion that the remote verifiability of a signature is not a collateral effect of the regulatory framework, but rather one of its objectives, while on-site verification represents a model that has been superseded by European Union law.*

Keywords: *electronic signature; qualified electronic signature; eIDAS; remote validation; trust services*

Alexander Kirkov, PhD

ORCID: 0009-0002-6637-4809

University of Library Studies and Information Technologies

Sofia, Bulgaria

E-mail: a.kirkov@unibit.bg

Dimo Vodkadhiev, Eng

ORCID: 0009-0003-1939-3975

District Court – Dobrich

Dobrich, Bulgaria

E-mail: vodkadhiev@gmail.com